

ADMINISTRATION
Place des Canons, 9, Rue d'Italie
BLYROUTH «Liban»
DIRECTEUR-PROPRIÉTAIRE
J. ADJEMIAN

ԼԻԲԱՆԱՆ

Ազգային - Քաղաքական - Գրական

ԱՆՎԱՍՏ ԶԱՅԱԹԵՐԹ

Է. ՏԱՐԻ Թիւ-620

ՅԱՐԱՐ 26 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1931 ՆԱՍՏ 3 Ս. Դ.

Բ. Ս. Ն. Ե. Դ. Ի. Ն.			
ՍՈՒՐԻՈՒ	Տրի6.	Վեցամս.	Սոսմս.
	350	175	125
ՈՐՏԱՍՏԱՆՈՒՄ	6	4	2 օգուր
Խմբ. Կ.	Մ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ		

ԴԵՌ ԶԵՆ ՅԱԳԵՑԱԾ ԱՐԻԻՆԷ

ԴԱՒԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՂ. Դ. ՅԱՎԵՐՏԵԱՆԻ ԴԵՍ

(Յանտասանը մեր սեփական թղթակիցին)

Դեպի խորհրդային Հայաստան, Գաղութային Հայաստան ներգաղթը, առ հասարակ բոլորին խնդրելով ու խանդավառութիւն պատճառած է. արեւած ըլլալով որ, այդ միջոցաւ գաղթականներն անորոշ և անկայուն հանգամանքէն, աշխատելու և անով իրենց հասցը ճարտար համար գոյութիւն ունեցող բազմաթիւ արգելքներէն և այդ մարդին մէջ իրենց ազատութիւնը կաշկանդող քաղաքական կարգադրութիւններէն կ'ազատին՝ կը փրկուին, լծուելով երկրին շինարարութեան, անցնելով համար ազատ և ապահով կեանք մը, որ ժխտական գաղափարական իմաստ ալ ունի:

Այս ընդհանուր և իրական խնդրութեան և խանդավառութեան գերազանցող զգացումին ու վառելիքին տակ չեն ապրել ի հարկէ, գաղութներուն մէջ ծուարած դաշնակցականները: Անոնք ամէն կայս և յարաբերութիւն խզած հայ հաւաքականութեան հետ, ուրոյն բայց արկածախնդիր գրական քաղաքականութեամբ մը, կը ցցուին այն բարձր ձեռնարկներուն դէմ, որոնք այս ժողովուրդին համար բարիք կը խառնան, որոնք այս ցղին բազմաթիւ կարիքներէն մէկը կամ միւսը լրացնելու ընդմիջում ունին. և վերջապէս, որոնք իրենց արկածախնդրական շահատակութեանց խտտոր վը համեմատին:

Ինչպէս ըսինք, ներգաղթի հարցը ընդհանրապէս ոչլ գաղութական յանձնարարութեան և մասնաւորապէս Յանտասանի իրական յոսանքովէ փրկուելով, դէպի իրենց ապագան լաւագոյն արամադրութիւններով տողորմելու համար են զօրաւոր ազգայնական մըն է: Բաղադրութիւն Դ. Շահվերտեանի տեղաւոր մէջ գտնուելով ներգաղթի կարգաւորները կազմակերպելու աշխատանքով խիստ ծանրաբեռնուած ըլլալու հանգամանքին հաւանակ, հետեւեալ և մտաւոր քաղաք և գիւղերէն բազմաթիւ հանրագործութիւններ խնդրաւորներ կը հասնին ամէն օր, հրախրդելով զինք իրենց մօտ, իրենց մէջ, լսելու համար խորհ. Հայաստանի ներկայացուցչին բերնէն Հայաստանի շինարարութեան խօսքը, լուրը, աւետիսը:

Քաղ. Դ. Շահվերտեան, որչափ զբաղած ըլլաւ որչափ ալ զբաղուեցաւ արգելքներ իրեն ընդհանրապէս ժողովուրդական փափաքին, վերջապէս պէտք էր ժամանակ գտնէր և գտաւ Արշակի չորս արուարձաններուն մէջ շաքաթ երեկոյ 12 Դեկտ. Լիբանան, իսկ կիրակի առաւօտ Դեքտեմբ. կէսօրէն վերջ փրկու և երեկոյան Սինկուրու խօսելու համար և ըստ այնմ ալ յայտարարութեամբ ժողովուրդեան:

Առաջին երկու արուարձաններուն մէջ անօրինակ խանդավառութիւն և եռանդով, ժողովուրդական ժողովաւոր բազմութիւն: Առիթը ունեցաւ երկու հաւաքոյթներուն ալ ներկայ գտնուելու. սրահները անբաւական էին պարփակելու հայրենիքի կարօտով տողորմող հոգիներուն համար. ռախտաւորի մը ապաւորութիւնը կը թողնէր հաւաքավայրերը, իրենց ներսով ու դուրսով:

Քաղ. Դ. Շահվերտեան, անվերջ ծափերու մէջ բեմ կը բարձրանայ ու կը յայտարարէ հետեւեալը. «Ես բանախօսելու չեմ եկած, ես եկած եմ ձեր հետաքրքրութիւնը գոհացնելու, որչափ հնար է. ինչ բան որ կը վերաբերի իմ Դ. Հայաստանի արդի գրութեան, աշխատելու և ապրելու պայմաններուն ու երկրի վերաշինութեան. հարց տուէք, ես պիտի նօթագրեմ, ապա մէկիկ մէկիկ պատասխանելու համար:

Բազմաթիւ հարցումներ եղան, որոնք հոս գրի առնել արեւած պատասխաններով, անկարելի է, որովհետեւ անոնցով կարելի է «Լիբանան»-ի թուր սրահները զբաղել շաքաթներով: Քաղ. Շահվերտեան մօտ համարեալ ուսումնասիրող այդ բոլորին պատասխանեց, որոնք կնքեցներով և ծափերով ընդունեցան:

Կարգը եկած էր փոքրին, Դաշնակցութեան միջնաբերդին. ժամանակն առաջ ժողովուրդը օտքի վրայ է-բայց աւելի կանուխէն գործի վրայ են նաեւ դաշնակցականները, զանազան արուարձաններէ հաւաքուած: Խոսքերը անարգանք կը նկատուին իրենց բերաքաղաքին կեդրոնը ընդունելի: Հայաստանի ներկայացուցչը, որուն տուած լուսաբանութիւնները տարիներէ ի վեր իրենց ամառելով ու բեմով անգիտակցի հասարակութեան հրամայեցած սուս ու յերկրածայ պատմութիւններուն հերքումը պիտի ըլլար: Ուրեմն զինակցելով տեղական ոտակականութեան հետ, պէտք էր ամէն գնով նստին արին թափելով, ձաթողեցնել այդ ժողովուրդական ձեռնարկը:

Հաւաքոյթը կազմակերպուած էր տեղւոյն ազգային վարժարանի որակը, որը շրջապատուած էր դաշնակցական գաղութներով: Այդ բընականութեան մէջ կանուխէն գաղաք տեղ գրուած են բազմաթիւ զինեալ մարտիկներ: Շահվերտեանի գաղտնի պատրաստակով մը խառնակութիւն հանել և այդ խառնակութեան և իրարանցումէն օգտուելով, սպաննել քաղ. Շահվերտեանը: Այս, ամբողջ պատրաստութեան իմաստը:

Իրարանցումի իրենց պատրաստակը՝ դարձեալ առաջ քշած էին հայ առիթով ներկուած եռագոյնը, զայն նախապէս տեղաւորելով արահին ճակատը շէկէն գործով միասին: Ինչպէս ըսինք, ժամանակէն առաջ քրահ լեցուած խառնեղանք բազմութեան աչքէն չլքելով դաշնակցականութիւն ծածանումը և չեն ուշանար մի քանի երեստարգրներ անմիջապէս վեր մարտիկով վար առնելու այդ քրահի կտորը բոլոր բոլոր ընտել վայն, որը ժողովուրդին թշուառութիւնը ծաղրելէ անդին՝ իմաստ և արժեք չունի:

Մինչ այս. Դ. Շահվերտեանի դեմ չէր հասած:

Դաշնակցական մարտիկներուն համարութիւնը կը հասնի, աւելիք ներկայացաւ մի քանի Շահվերտեան չէր եկած: Գործուած անարգանքը անմարտիկ էր և միայնգամայն անհանգրժսելի իրենց միջնաբերդին մէջ, հաշտակալ կանխորոշ իրենց ունեցած լուրջ պատրաստութեան. հետեւեալը կ'սկսին կրակել տարճանակները՝ եռագոյնը վար առնելու յանգնող երեստարգրներուն վրայ: Ներկայութիւնը կը պատասխանեն քրահներով և փայտներով. Խառնապարկները իրենց միջև վերջին փամփուլը հայ խառնապարկներուն վրայ պարպելու ուսումով կը գրգռուին, պատերազմական վիճակ իրապէս, միանգամայն օր ցերեկով բարդին աչքերուն առջև վերաւորները կրտսէ:

Մ Ի Շ Տ Ա Ն Պ Ա Տ Ր Ա Ս Տ

Սուրհակապատակ հայերու հասցին շատ մը մեղադրանքներ կ'ուղղուին. անոր թուում մասանցը ըրի արդէն նախորդ յօդուածին մէջ, և անօգուտ է կրկին անդադառնալ տոննց:

Բայց կայ ուրիշ մեղադրանք մըն ալ, որ թէն որոշ կերպով չէ բառաւ ձեռնած, բայց լաւ է որ զէթ առաջին անգամ հայու մը կողմէն բանաձեռնէ, զոնք յանցանքին մասամբ թեթեւցելու համար:

«Սոստոյանեաւ յանցանք մը, կ'իտով չափ ներուած է» կ'ըսէ ֆրան. առեւտր:

Լաւ է ուրեմն որ մենք ըլլանք մեր սխալը ճանչցողը, խոստովանողը:

Այնչափ իրողութիւն մըն է, որ մենք հայերս, թէն Սուրհակապատուած, անոր քաղաքացիութիւնը ընդունած, և սակայն օտար կապերէնք այս երկրին մէջ:

Չենք յարաբերիլ տեղացի տարրին հետ, ծանօթ և հազորդ չենք անոնց բաղձանքներուն, պահանջներուն, և այս երկրին իսկական տերերուն շահերն ու ձգտումները, մեզի համար շատ ետքը կ'ուզան թաղական և հոգաբարձուի կոչուել, և կամ «պարզաւ» մը աւելի վաստակելու մեր մտահոգութեան:

Տեսնուած բան է, որ մարդիկ երթան տեղ մը հաստատուին վաւարակին, ուստի-խմեն, և այդ երգրի բարքութեան, ձգտումներուն, պահանջներուն մասին որեւէ կարծիք, որեւէ համոզում-գէշ թէ աղէկ-չուսնան:

Այդպէս է մեր կայսութիւնը Սուրհակի մէջ: Բազմազան զանազան հոսանքներ, տեղացի տարրին մէջ ծնունդ կ'առնեն, պահանջներ կը բանաձեռնեն, լրագրական պայքարներ և լուսարանութիւններ տեղի կ'ունենան, բայց հայ համայնքն ու մասնաւոր ընդունելի հեռու է տոննցմէ, ոչ կարծիք կը յայտնէ և ոչ ալ կը խօսի տոննց մասին: Կարծես Սուրհակայ մամուլը կ'ըստիային բեռնի մէջ լոյս տեսնէր:

Ու այս պայմաններուն մէջ, ընտրութիւններու պահուն, ծիծաղելի զրուցեան մը կը մատուցէր հայերն:

Մեր վրայ կը նային ո՛չ իբրեւ զիտակից քաղաքացիներ, որոնք զիտեւ արժեքներ իրենց քուէն, այլ ամբոխ մը, անդեկ, անսկզբունք, որմէ քուէ կորցել կը յուսալ որեւէ հասանք, որեւէ անձնաւորութիւն:

Այս թէ ինչու սկսած են մեզի զարպատել սա օրերուս, աշն ալ ու ձմարն ալ, կեցրոն ալ ու չեմ զիտեր ինչն ալ: Ատոնց ամէնն ալ ուրախ ժպիտ ունին ու մեղք խօսքեր: Հայրենակից ենք մէկուն հետ, գարբուր աւանդութիւնը մեզ կը կապէ մէկ սերունդին, և մարդի ալ մէկը կայ որ ճարտարաւորութեան և արհեստներուն մէջ հայ տարրին ունեցած օգուտը կը մատուանչէ:

Մինչև հիմա այս բաները չէին ըսուել. ու վստահ եղէք, որ վաղն ալ երբ ամէն բան լինայ, ու մեղմէ անուշիկ այն՝ զոր կը յուսան, դարձեալ չպիտի ըսուին այդ բաներ:

Ետեւէ գտին կը փրուին. իվերոյ ոտակականայն միջամտութեամբ կարելի էր ըլլայ առաջը առնել մեծ անակալակներով յղի այս զեպքին: Պէտք է ընդունել որ ոտակականայն միջամտութեան շնորհիւ կայս ապարի գաշակ ֆէսայիները ժողովրդական ստորդ և արգար լինելի մը:

Այս զեպքին մանրամասնութիւնը, ամէն գնով ժողովուրդին պարտաւորը եռագոյն, սպաննելի: Հայաստանի և ներգաղթի լիազօր պատուիրակ զար. Շահվերտեանը, որ կ'իտի գաշակ արհեստը հասակցութիւնը չէր ետեւութիւն և խորհրդատիութիւն՝ ընթերցելի բաժնին է:

“ՃԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆ”

Պէտքէն կը գրեն «Ճիւղաւորութիւն»-ը. կամայ կամայ-երեսուն կ'ենին այն նպատակները զորս կը հետապնդեն ֆրանսացիք Սուրհակի մէջ: Կը հասկցուի թէ հետապնդեաւած նպատակներն են՝ Սուրհակի մէջ արարող յանձնարարութեան մը զօրանալուն արգելք ըլլալ՝ փոքրամասնութիւնները զօրանելով եւ կտոր կտոր ընելով Սուրհակայն Միւսթիւնը: Այս ձեռն աւելի նպատակ կայարար մը և աւելի անվտանգ կը նկատուի ֆրանսական ազդեցութեան համար: Այս կարգէն ըլլալով, կը շարունակուին այն զրոյցները, որոնց համաձայն ֆրանսական հոգատարութեան քաղաքականութիւնը վարող ձեռնհաս պաշտօնատուները ծրագրի մը կը պատրաստեն՝ Թուրք և Իրաք սահմանագիծին մօտերը, Եփրատ գետին արեւելակողմէ գտնուող էլ ձեզրէր շրջանին մէջ, Սուրհակ կառավարութեան հետ կապ չունեցող կազմակերպութիւն մը առաջ բերելու համար:

Եւ որպէսզի իրենց այս գործունէութիւնը ժխտական աղբիւր մը չի տայ, ֆրանսացիք Արաբներէն տուելի կը խորհին Հայ, Ասորի, Զէր-գէլ, Բիւրա, Բիւրաւի ու Սուրհակի հասարակութեանց շահը՝ զանոնց իրենց հաւատարմի և կուսակից ենթագործով և կ'աւելցնեն իրենց ուսնեցած շփուկները, անոնց երեսնի անձնաւորութեանց նետ: Ձրանս. պատրաստած են իրենց մտադրութեան իրականացման կարելիութիւնը՝ այդ տարրերու պատկանող անձերը ընտրելով շրջակայ գաւառակներու քաղաքային պաշտօնները: Զինուորական հրամանատարները և նոյնի իսկ ոտակային զինւորները:

Թուրքները սահմաններուն վրայ հաստատուելով վարչութիւնը էլ ձեզրէր կառավարութիւնը պիտի կոչուի: Այս կառավարութիւնը միեւնոյն ժամանակ կը փայտայէ Ասորի և Բիւրաւի տարրերը որոնք իրենց ապագայ պէտքութեան արձագանքը կը նկատեն զայն: Արաբներուն չափ Բիւրաւի տարրեր ալ անպատեղ իրենց այս կազմակերպութեան, Բիւրաւի տարրեր ալ տեղակայութիւնը նախապէս կ'ուզեն իրենց խօսակցութեան համար, օսկիցած խոստումներով կը փայտային անոնց ազգային զգացումները և Բիւրաւի տարրեր ալ կը քաշկորուին այս արկածախնդրութեան ետեւէն:

Սակայն, իրականին մէջ, քստոյց է որ մարդոյնի ետեւ ծածկուած է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆ մը կազմելու նպատակը այս շրջանին մէջ: Ձրանսային իրենց կուսակից երեսնեցող մարդոց պիտի չափեցնեն էլ ձեզրէր շրջանին ընտրութիւնները և Սուրհակայն նոր խորհրդարանին անդադակները այս անձինք ալ պիտի սկսին աշխատել, այդ օրգանին անկախութիւնը ապահովելու ծրագրին իրականացման համար: Ձրանսային այս նպատակով հանրագործութիւն մը ստորագրելու հաւանականութիւնը և այդ շրջանի խառն բնակչութիւնը ալ կ'ստորագրէ այդ հանրագործութիւնը՝ առանց տեղեւոր ըլլալու իր աչքին առջև խաղացուած վտանգաւոր խաղին:

Սուրհակի հարեւանները, որոնք ժամանակին վերահասու չեն եղած Թուրքները սահմանագիծին վրայ դարձուած զազման էնթերիկներուն, հաւաքուած հանրագործութիւններէ և դարձուած քստուպաններէ վերջ աչքերին քրտած և իրարանցումի մատուցած են: Այն շրջանը ուր ֆրանսացիք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՂԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ մը առաջ բերելու կուզեն, օտարները է Շահվերտեան, Միւրաւի և ուրիշ զօրաւոր, զգալուն ու զգալիութիւնը ծանօթ արարաւ չիրէկներուն, որոնց վրայ ալ գէշ ձեռնադրութիւնները ձգած է այն ձեռնադրութիւնը:

Սուրհակի հարեւանները, որոնք ժամանակին վերահասու չեն եղած Թուրքները սահմանագիծին վրայ դարձուած զազման էնթերիկներուն, հաւաքուած հանրագործութիւններէ և դարձուած քստուպաններէ վերջ աչքերին քրտած և իրարանցումի մատուցած են: Այն շրջանը ուր ֆրանսացիք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՂԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ մը առաջ բերելու կուզեն, օտարները է Շահվերտեան, Միւրաւի և ուրիշ զօրաւոր, զգալուն ու զգալիութիւնը ծանօթ արարաւ չիրէկներուն, որոնց վրայ ալ գէշ ձեռնադրութիւնները ձգած է այն ձեռնադրութիւնը:

Սուրհակի հարեւանները, որոնք ժամանակին վերահասու չեն եղած Թուրքները սահմանագիծին վրայ դարձուած զազման էնթերիկներուն, հաւաքուած հանրագործութիւններէ և դարձուած քստուպաններէ վերջ աչքերին քրտած և իրարանցումի մատուցած են: Այն շրջանը ուր ֆրանսացիք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՂԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ մը առաջ բերելու կուզեն, օտարները է Շահվերտեան, Միւրաւի և ուրիշ զօրաւոր, զգալուն ու զգալիութիւնը ծանօթ արարաւ չիրէկներուն, որոնց վրայ ալ գէշ ձեռնադրութիւնները ձգած է այն ձեռնադրութիւնը:

Սուրհակի հարեւանները, որոնք ժամանակին վերահասու չեն եղած Թուրքները սահմանագիծին վրայ դարձուած զազման էնթերիկներուն, հաւաքուած հանրագործութիւններէ և դարձուած քստուպաններէ վերջ աչքերին քրտած և իրարանցումի մատուցած են: Այն շրջանը ուր ֆրանսացիք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՂԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ մը առաջ բերելու կուզեն, օտարները է Շահվերտեան, Միւրաւի և ուրիշ զօրաւոր, զգալուն ու զգալիութիւնը ծանօթ արարաւ չիրէկներուն, որոնց վրայ ալ գէշ ձեռնադրութիւնները ձգած է այն ձեռնադրութիւնը:

Սուրհակի հարեւանները, որոնք ժամանակին վերահասու չեն եղած Թուրքները սահմանագիծին վրայ դարձուած զազման էնթերիկներուն, հաւաքուած հանրագործութիւններէ և դարձուած քստուպաններէ վերջ աչքերին քրտած և իրարանցումի մատուցած են: Այն շրջանը ուր ֆրանսացիք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՂԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ մը առաջ բերելու կուզեն, օտարները է Շահվերտեան, Միւրաւի և ուրիշ զօրաւոր, զգալուն ու զգալիութիւնը ծանօթ արարաւ չիրէկներուն, որոնց վրայ ալ գէշ ձեռնադրութիւնները ձգած է այն ձեռնադրութիւնը:

Սուրհակի հարեւանները, որոնք ժամանակին վերահասու չեն եղած Թուրքները սահմանագիծին վրայ դարձուած զազման էնթերիկներուն, հաւաքուած հանրագործութիւններէ և դարձուած քստուպաններէ վերջ աչքերին քրտած և իրարանցումի մատուցած են: Այն շրջանը ուր ֆրանսացիք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՂԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ մը առաջ բերելու կուզեն, օտարները է Շահվերտեան, Միւրաւի և ուրիշ զօրաւոր, զգալուն ու զգալիութիւնը ծանօթ արարաւ չիրէկներուն, որոնց վրայ ալ գէշ ձեռնադրութիւնները ձգած է այն ձեռնադրութիւնը:

Սուրհակի հարեւանները, որոնք ժամանակին վերահասու չեն եղած Թուրքները սահմանագիծին վրայ դարձուած զազման էնթերիկներուն, հաւաքուած հանրագործութիւններէ և դարձուած քստուպաններէ վերջ աչքերին քրտած և իրարանցումի մատուցած են: Այն շրջանը ուր ֆրանսացիք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՂԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ մը առաջ բերելու կուզեն, օտարները է Շահվերտեան, Միւրաւի և ուրիշ զօրաւոր, զգալուն ու զգալիութիւնը ծանօթ արարաւ չիրէկներուն, որոնց վրայ ալ գէշ ձեռնադրութիւնները ձգած է այն ձեռնադրութիւնը:

Կաթ. պատուիրակը առօք-փա-
ռօք հրաւիրւած է Պատրար, տեղւոյն
Բաղապատեման կողմէ և հարուստ
Սիման Ղաթիպեանի հրաւերով օժե-
նել զերեւոյս ծախքով նորոգւած Կ-
նիզդին, չլինաւ Բաթմանն է) Բը-
ճախին պարտաւորութիւնն է ցիւն

Պերիճ.— Անգլիական կառավարութիւնը մերժեց Գերմանիոյ քանակեցութիւններ վարել անգլիական նոր մասնատումները, զիստ ասով թէ անօգուտ է վիճաբանիլ, երբ անգլիական չէ փոփոխութեան ենթարկել իր դրամը նոր մասնատումները։
